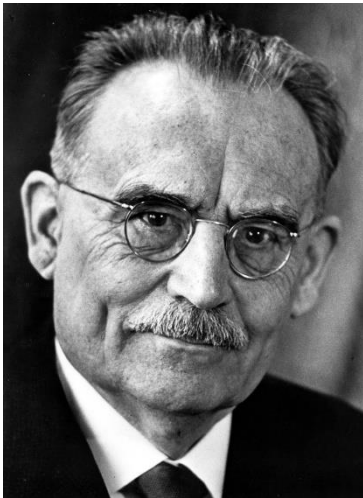

Toespraak Max van den Berg op 1 mei (viering) 2023 in Aduard

De afdelingen PvdA Westerkwartier en PvdA Het Hogeland zijn in Aduard samengekomen voor de viering van de Dag van Arbeid in 2023. Bijzondere gast was oud-politicus en voormalig Commissaris van de Koning(in) Max van den Berg. Hij hield een toespraak over de betekenis van de sociaal democratie vandaag de dag en het belang van 1 mei. Hij nam ons daarin mee in de tijd waarin er nog gesproken werd over democratisch socialisme (dit om het verschil met het communisme en de anarchisten te benadrukken omdat het de bedoeling was om via de beginselen van een rechtsstaat en verkiezingen hervormingen van het kapitalisme tot stand te brengen), het opgaan van de SDAP in de PvdA in 1946, de opkomst van de PvdA in de jaren 50, 60 en 70, de crisis in de jaren 80 met zeer hoge werkloosheid en veel arbeidsongeschikten tot op het moment waar we nu staan met de sociaal democratie.

Max van den Berg begon met het delen van zijn herinneringen aan de 1 mei vieringen in de jaren vijftig waarbij velen in pak met vaandels al strijdliederen zingend door de straten liepen. Het was een zelfbewuste groep arbeiders. Een voorhoede van mensen die binnen de PvdA samen strijdend veranderingen en verbeteringen voor elkaar kregen. Zij stonden op de schouders van anderen.

De inspiratie voor zijn verhaal heeft hij gevonden in de lezing van 1 mei 1941 door Willem Drees in het Duitse concentratiekamp Buchenwald.¹ Drees ging voor een gehoor met uiteenlopende maatschappijopvattingen in op de ideologie van het democratisch socialisme en de beginselen die daarbij essentieel zijn en het belang van 1 mei.

In 1889 werd in het congres van Parijs in de internationale bijeenkomst het ideaal van de 8-urige werkdag als strijdpunt benoemd. Dit om los te komen van de “loonslavernij”, de lichamelijke gebreken die ontstonden door werkdagen van soms wel 14 uur en de gelegenheid te krijgen om een “vol mens” te worden. Dit was een wenkend perspectief dat niet zonder slag of stoot bereikt zou worden. Er waren zelfs arbeiders die hier tegen waren omdat ze verlies van loon als een bedreiging zagen. Maar de eis van de 8-urige werkdag waarvoor in veel Europese landen arbeiders die eerste keer, op 1 mei demonstreerden, werd een symbool van de eis tot het recht op zelfontplooiing (onderwijs), bestaanszekerheid en op basis van gelijkwaardigheid (een klassenloze maatschappij) deel te nemen aan de samenleving. Hierbij gold dat het individuele belang ondergeschikt was aan het algemene belang en doelen niet kon worden bereikt zonder internationale samenwerking. Drees heeft als ideaal een samenleving waarbij mensen elkaar niet knechten en er gelijkheid is op sociaal vlak tussen mensen. Maar het klassieke kapitalisme staat nooit toe dat er wereldwijd sprake is van een eerlijke verdeling. Het rendement van de machthebber zal steeds de boventoon voeren, daarom moet de samenleving na de Tweede Wereldoorlog anders worden vormgegeven en dat betekent een aanpassing van de economie en het kapitalistische systeem. Een sterke democratie is daarvoor ook van belang.

---

¹ De integrale tekst is te lezen via volgende link:

https://www.dbnl.org/tekst/dree003dree01_01/dree003dree01_01_0007.php

Naast de strijd om de uitwassen van het kapitalisme te beteugelen was ook vrede en veiligheid een belangrijk thema in de sociaal democratische beweging. Drees gaat in de Buchenwald-rede in op de spanning die bestaat tussen de wens tot pacifisme, geen wapens en het recht van de mens/een volk om met wapens te vechten tegen knechting door anderen in een autoritair regime (de Nazi's).

Kortom: het welzijn van de mens moet in de sociaal democratie principieel gesteld worden boven de winstmaximalisatie in het kapitalisme (Marx: Kapitaal heeft de eigenschap te accumuleren – met geld maak je geld, maar daar komt wel een scheve inkomens- en vermogensverdeling door). Hier komt ook al snel een link met huidige vraagstukken zoals de verhouding tussen economische groei en de verhouding met onze natuurlijke omgeving. Ook daar moet het kapitalisme zich aanpassen: we moeten anders en minder produceren en consumeren. Joop den Uyl had dit in 1973 na het uitkomen van het rapport van de Club van Rome al door (autoloze zondagen).

Onder verwijzing van de woningwet uit 1901 gaat Max van den Berg in op de wens van de arbeider voor betere leefomstandigheden. Kwalitatief betere woningen werden gebouwd door het ontstaan van Woningcorporaties. Hierdoor kunnen arme mensen een goede woning huren. Dit was het begin van de verzorgingsstaat. Na de oorlog werd Nederland met sociaaldemocratische waarden opgebouwd. Drees voerde de AOW in waardoor de financiële positie van ouderen verbeterde. Hij deed dit door het middel van de collectiviteit in te zetten. In de jaren tachtig was er economische teruggang en een zeer hoge algehele werkloosheid. Er ontstond vooral in het eind van de jaren negentig een kentering waarbij steeds meer aan de vrije markt werd overgelaten en er steeds meer nadruk kwam te liggen op individualisering en eigen belang. Collectiviteit is in de huidige tijd

– het neoliberalisme – met een overheid die kiest voor Individualisering. Het gevolg is dat steeds meer mensen in de problemen zijn gekomen. Als voorbeelden zijn te noemen: energiecrisis, prijsstijgingen, weinig huurwoningen, woningen alleen beschikbaar voor minima, loonkloof. In Groningen heeft men in de aardbevingsproblematiek bewust niet gekozen voor het perspectief van de mensen.

Wat nodig is, is een overheid die naast de mensen staat, daarvoor zijn gerenommeerde instituties nodig. Daarnaast is het vermogen om samen na te denken over de problemen in de huidige tijd belangrijk. Gelukkig zijn er jonge mensen die zich wel met elkaar verbinden en ongeacht politieke kleur denken over oplossingen voor belangrijke thema's zoals de kwaliteit van het onderwijs, de beschikbaarheid van de zorg, betaalbare huisvesting en verduurzaming door hervormingen op het kapitalistische systeem voor te stellen.

Vanuit het verleden kunnen parallellen met het heden getrokken worden - woningnood en onzekerheid in de arbeidspositie van de 3 miljoen flexwerkers in ons land, verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen, kinderarbeid en uitbuiting in delen van de wereld. De strijd is nog niet voorbij. Het kapitalisme moet nog steeds bevochten worden met de aloude sociaaldemocratische principes. Daarbij is internationale samenwerking om de eisen kracht bij te zetten onontbeerlijk. Ook de strijd om de 8-urige werkweek was langdurig, maar het is gelukt door verbinding te zoeken, besef te hebben voor de gevolgen voor anderen en samen een sterke beweging te zijn. Kortom: een wenkend perspectief en daarop koers houden anders gaat de democratie stuk! Daarom blijft het, volgens Max van den Berg, heel hard nodig om de Dag van de Arbeid in stand te houden.